

EURÓPAI SZEMESZTER – TEMATIKUS TÁJÉKOZTATÓ

A MUNKAERŐPIACI IGÉNYEKNEK MEGFELELŐ KÉSZSÉGEK

1. BEVEZETÉS

A készségek alapvető fontosságúak a versenyképesség és a foglalkoztathatóság szempontjából, mivel a strukturális változások, mint a globalizáció és a technológiai fejlődés, egyre magasabb és a munkaerőpiac igényeinek mindinkább megfelelő készségeket igényelnek a termelékenység növekedése és a jó munkahelyek biztosítása érdekében.

Jelen tájékoztató a munkaerőpiaci igényekkel közvetlenül összefüggő készségekre összpontosít. Az alapfokú és magasabb szintű oktatásba a *Felsőfokú végzettséggel rendelkezők és Korai iskolaelhagyók* elnevezésű tematikus tájékoztató nyújt bővebb betekintést.

2. A KIHÍVÁSOK AZONOSÍTÁSA

2.1. Alapkészségek

A megfelelő szintű alapkészségek (írás-tudás, számolási készség, természettudomány és technológia) elengedhetetlenek ahhoz, hogy a fiatalok könnyen beléphessenek a munkaerőpiacra, a felnőttek számára pedig, hogy megtartsák magas színvonalú és stabil munkahelyeiket. Azonban a formális oktatásban részt vevő fiatalok (amint azt a 2015-ös PISA-felmérés eredményei is mutatják)¹ és a munkaképes korú

felnőttek (amint azt a 2012-es PIAAC-felmérés eredményei is mutatják)² nagy része (20-25% között) nem rendelkezik ezekkel az alapvető készségekkel, ami hátráltatja őket abban, hogy stabilan elhelyezkedjenek, és általánosságban részt vegyenek a gazdasági és társadalmi életben.

Az EU számos országában még mindig kiemelkedően nagy a 15 éves korosztályban az alapvető készségekben³ gyengén teljesítők aránya. Ezek a tanulók nagy valószínűséggel szembesülnek majd komoly nehézségekkel későbbi tanulmányaik során, a munkaerőpiacon és a mindennapi életben.

A gyengén teljesítők aránya matematika területén a legmagasabb, uniós szinten körülbelül 22%. Mindössze három tagállam marad a 15%-os⁴ referenciaérték

² A PIAAC az OECD nemzetközi felnőttkompetencia-értékelési programja. A különböző szintek definíciójával kapcsolatos további részleteket lásd az alábbi linken

<http://www.oecd.org/skills/piaac/>.

³ Gyengén teljesítőknek azok a személyek minősülnek, akik a PISA-teszt valamelyik területén (olvasás, matematika vagy természettudományok) 2-es készségszint alatti pontszámot érnek el.

⁴ A tagállamok az oktatás és képzés terén folytatott európai együttműködési stratégiai keretrendszerének („Oktatás és képzés 2020”) keretén belül megállapodtak abban, hogy az olvasás, matematika és természettudományok területén a gyengén teljesítő 15 éves korosztály arányát 2020-ra 15% alá kell csökkenteni.

¹ A PISA az OECD nemzetközi tanulói teljesítménymérési programját jelenti. A különböző szintek definíciójával kapcsolatos további részleteket lásd az alábbi linken <http://www.oecd.org/pisa/test/>.

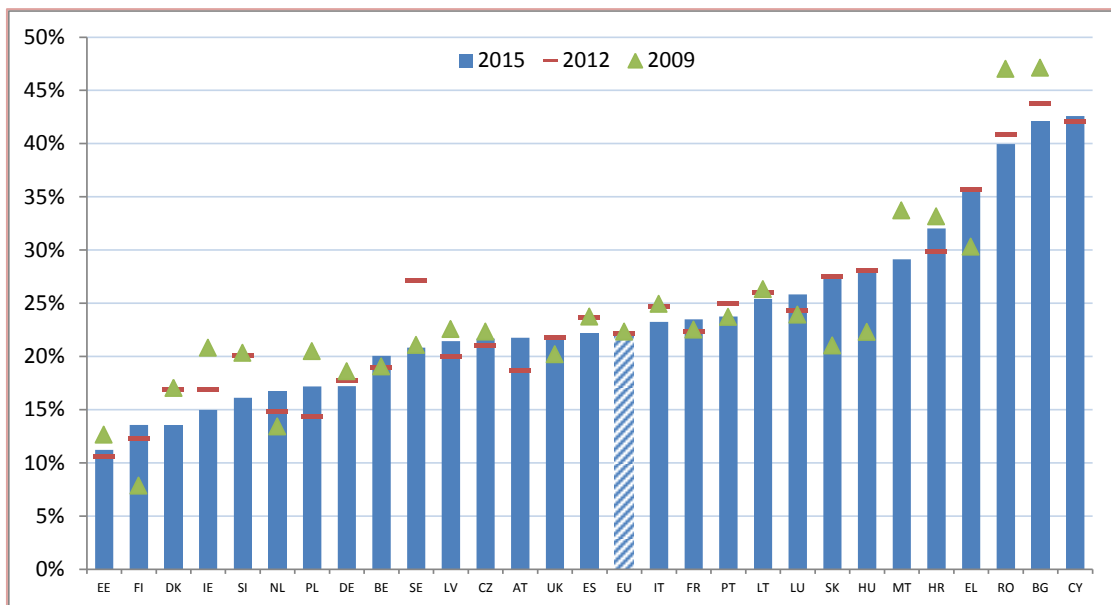
alatt, annak ellenére, hogy 12 tag-államnak sikerült 2012 és 2015 között csökkentenie a gyengén teljesítők arányát (1. ábra).

Az olvasás és természettudományok területén elért eredmények némileg jobbák, de mindkettő jelentősen gyengült az elmúlt évek során.

Bulgária, Románia és Ciprus teljesítménye mindhárom területen gyenge, főleg a matematikában, ahol több mint 40% a gyengén teljesítők aránya. Általánosságban azon országokban, ahol viszonylag alacsony a gyengén teljesítők száma, nagyobb a PISA-tesztek „kitűnően teljesítők” aránya, tehát azoké, akik 5-ös vagy magasabb szintet érnek el, ami általában jobban működő oktatási és szakképzési rendszerekre utal, nem pedig olyan tudatos döntésre, mely a kiválóságot a méltányosság fölé helyezné.

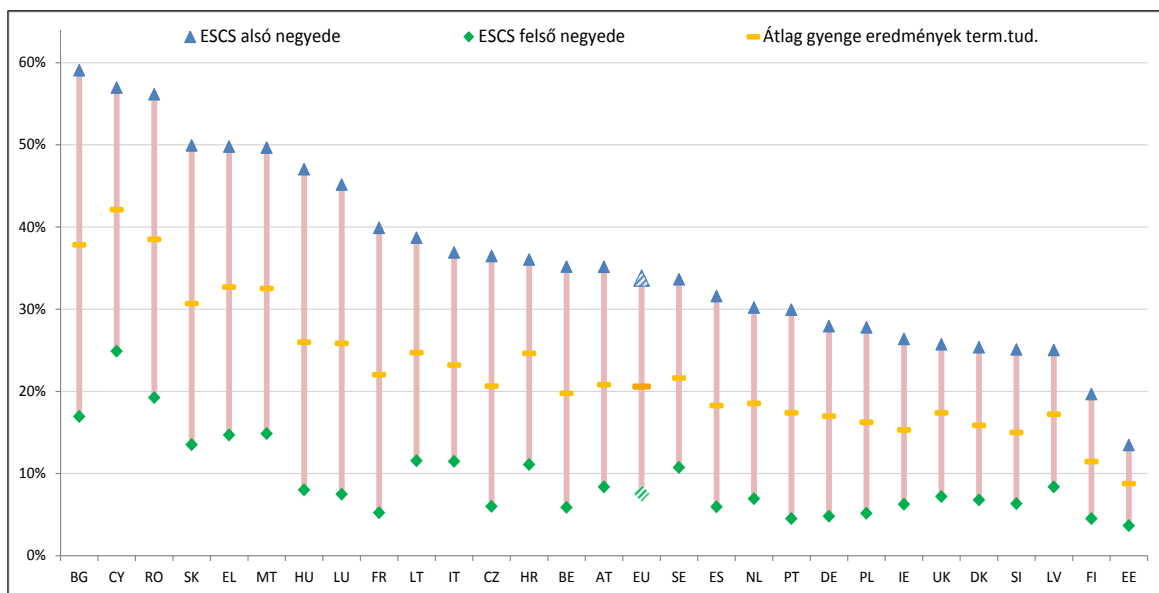
Az oktatási rendszerek még nem képesek teljes mértékben hatékonyan csökkenteni az egyenlőtlenségeket. Az olvasásban gyengén teljesítők sokkal nagyobb arányban fiúk, mint lányok (23,5% és 15,9%), bár az olvasási készségek területén a nemek közötti különbségek a későbbiekben eltűnni látszanak (ahogy ezt a PIAAC adatai is mutatják a 16–24 éves korosztályban). A másik két alapkészség területén a fiúk és a lányok hasonlóan teljesítenek. A készségek iskolai elsajátításában a társadalmi-gazdasági háttér maradt az egyik fő befolyásoló tényező. A különbség a természettudományokban gyengén teljesítők arányában nagyon magas a legalacsonyabb és legmagasabb társadalmi-gazdasági helyzetűek között (2. ábra).

1. ábra – Az alacsonyban teljesítők aránya a matematika területén a PISA kiválasztott évei alapján

Forrás: OECD (PISA).

2. ábra – A társadalmi-gazdasági háttér hatása a teljesítményre a matematika területén, 2012

Forrás: OECD (PISA).

Az a tény, hogy az európai oktatási és szakképzési rendszerek nem biztosítják a tanulók 20%-a számára az alapkészségek elsajátítását, magas alternatív költségekkel is társul. Ez nemcsak arra mutat rá, hogy mekkora kihívás az oktatási és szakképzési rendszer teljesítményének javítása, hanem arra is, hogy a fokozott növekedés és foglalkoztatottság vonatkozásában potenciálisan hatalmas nyereséget vonna maga után, ha csökkenne azon diákok aránya, akik nagy valószínűséggel szembesülnek majd foglalkoztathatósági problémákkal.

A PIACC felmérésen részt vevő uniós országokban a munkaképes korú felnőttek (16 és 65 év közöttiek) átlagosan 43%-a közepes vagy magas szintű (3-5 szint között) eredményt ért el az írás-olvasás készségek területén. Ez jóval az OECD átlag (49%) alatt marad.

Továbbá, a részt vevő uniós országokban minden ötödik felnőtt alacsony írástudási készséggel rendelkezik. Számolási készség területén pedig minden negyedik. Ami a nagyon magas szintű készségeket illeti, csupán néhány tagállam tud olyan teljesítményt felmutatni, mint a legjobb nem uniós országok, például Japán. Más nagy, nem európai gazdaságok, például Kanada vagy az

Egyesült Államok az európai országokhoz hasonlóan teljesítenek.

Az Unió tagállamai jelentős eltéréseket mutatnak a képességek eloszlását illetően. Általánosságban, az országok háromféle csoportja különböztethető meg:

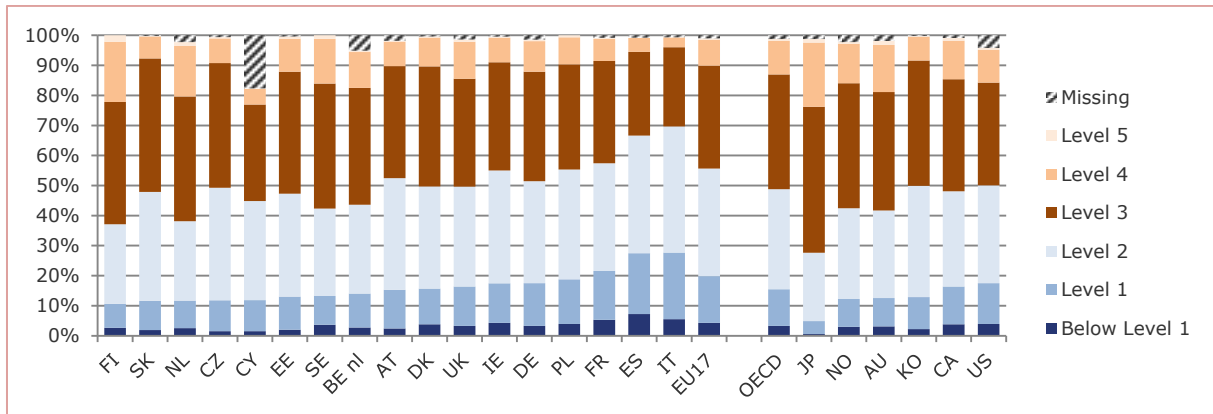
- 1) azok, amelyeknél nagy arányban vannak kiemelkedően teljesítő felnőttek és kevés a gyengén teljesítő (ilyen Hollandia, Finnország, Svédország és Flandria Belgiumban);
- 2) azok az országok, amelyekben nincs jelentős eltérés az OECD átlagától; továbbá
- 3) azok az országok, melyekben átlagosan kevés a közepes és kiemelkedő szint között teljesítők aránya és nagyon magas a gyengén teljesítőké (Spanyolország és Olaszország).

Míg néhány országban az idősebb korosztály mutat nagyon alacsony készség-szintet, addig más országok esetében a fiatalabb korosztály is viszonylag gyengén teljesít (például Ciprus és az Egyesült Királyság). A kutatási eredmények megerősítik továbbá, hogy a készségek nagyon szorosan kötődnek a szülők végzettségéhez és a bevándorló státuszhoz, ez azonban különböző mértékben nyilvánul meg az országok között.

A PIAAC felmérés eredményei jelentős különbségeket mutatnak az egyes országok átlagos képességi szintje tekintetében is olyan személyek körében, akiknek összehasonlítható a végzettsége. Például a mindössze felső

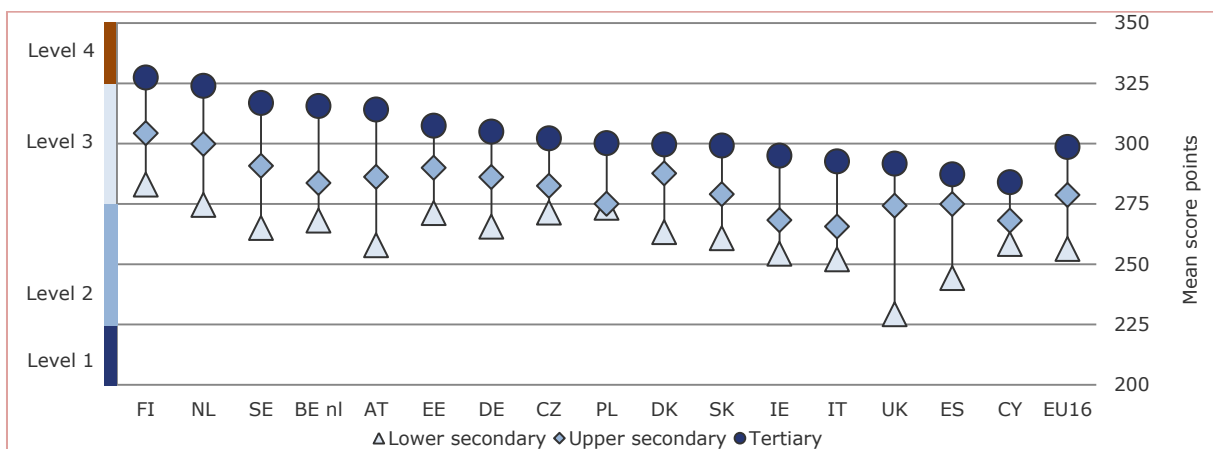
középfokú végzettséggel rendelkező fiatalok Finnországban, Hollandiában vagy Svédországban magasabb szintű általános készségekkel rendelkeznek, mint az egyetemi diplomával bírók Spanyolországban vagy Cipruson.

3. ábra – A 16–65 év közötti lakosság aránya minden kompetenciaszinten íráskészség területén, 2012

Forrás: OECD (PIAAC). Megjegyzés: az országok sorrendje 1. és az alatti szintek szerint kombinálva látható. Hiányzó érték: Nem vett részt a tesztben.

4. ábra – Az íráskészség szintjének átlaga (16–29 évesek) iskolai végzettség szerint, 2012

Forrás: OECD (PIAAC). Megjegyzés: az országok sorrendje a felsőfokú végzettség szintjén átlageredmények alapján látható.

2.2. Transzverzális készségek

A munkavállalás új formái és a gyakoribb munkahelyváltás (kényszerből vagy lehetőség miatt) több területet lefedő képességeket kívánnak. A transzverzális⁵ készségek akkor szükségesek, amikor olyan területeken kell állást vagy foglalkozást találnunk, amelyek különböznek a jelenlegi vagy múltbeli szakmai területünktől. Jelenleg a munkáltatók 40%-a számol be nehézségekről, amikor megfelelő készségekkel rendelkező embereket keresnek, és sokan a jelentkezők transzverzális készségeinek⁶ hiányát hangsúlyozzák.

Az uniós munkavállalók több mint felének idegen nyelvi készségekre van szüksége a munkájához (bár ezen készségek inkább a foglalkozások bizonyos alcsoportjára vonatkoznak). Ennek ellenére mindössze a kamaszkorú tanulók 42%-a rendelkezik megbízható első idegennyelv-tudással⁷.

Annak ellenére, hogy a munkáltatók értéklik a munkavállalók kezdeményező-készségét, a kihívásokhoz és a változó környezethez⁸ való alkalmazkodókészségét, az Unió

⁵ Ezek azok az egyéni készségek, amelyek olyan állás vagy foglalkoztatás esetében relevánsak, amelyek különböznek a jelenlegitől vagy a közelmúltbelitől. E készségek megszerzése munkahelyen kívüli környezetben, szabadidős tevékenységek során, illetve oktatásban vagy képzésben való részvétel során is megtörténhet. Tágabb értelemben véve ezek olyan készségek, amelyeket egy bizonyos kontextusban sajátítunk el vagy valamely speciális szituáció/probléma kezeléséhez szükségesek, és amelyeket más összefüggésekre is át lehet ültetni.

⁶ OECD/Európai Unió, A hiányzó vállalkozók, 2015: Az egyéni vállalkozások és kisvállalkozások politikája, OECD Publishing, 2015.

⁷ Uniós készségkörkép (2014) Idegen nyelvek analitikus vizsgálata, az Európai Bizottság részére készítette az ICF GHK és a Cedefop.

⁸ OECD/Európai Unió, A hiányzó vállalkozók, 2015: Az egyéni vállalkozások és kisvállalkozások politikája, OECD Publishing, 2015.

lakosságának még mindig elég csekély százaléka rendelkezik vállalkozói készségekkel. Alacsony azon tagállamok száma, ahol a felnőtt lakosság több mint fele gondolja, hogy megszerezte azokat a készségeket és tudást, melyek egy vállalkozás⁹ beindításához szükségesek.

Továbbá az Európai Unió 15 éves és idősebb lakosságának mindössze fele ért egyet azzal, hogy az iskolai képzésük segített nekik abban, hogy fejlesszék kezdeményező készségüket és valamilyen vállalkozói attitűd kialakulását (lásd 5. ábra)¹⁰.

2.3. Készségek közötti eltérés

A készségek közötti eltérés arra a diszkrepanciára utal, ami a készségek iránti kereslet és kínálat között van jelen a munkaerőpiacon. Más szóval ez egy olyan helyzet, amelyben a munkáltatók által keresett készségek különböznek az álláskeresők vagy a dolgozók által kínált készségektől. Amennyiben a különböző formában megjelenő készségek közötti eltérés tartósan fennáll, ez olyan rövid és hosszú távú gazdasági és társadalmi veszteségekhez vezet, amely az embereket, a munkáltatókat és a társadalmat sújtja.

A három fő területet, amelyre a törvényhozók és oktatók figyelmet fordítottak:

- 1) A makrogazdasági készségek közötti eltérés, amely azokra a készségkülönbségekre utal, amelyek a felkínált állások és a különböző végzettségi szinttel rendelkező munkanélküliek csoportja között áll fenn;
- 2) A specifikus készségghiányok, amely arra utal, hogy a munkáltatók képtelenek specifikus készségekkel rendelkező vagy bizonyos foglalkozású dolgozókat találni; továbbá

⁹ Kelley D., Singer S., Herrington M., 2015/16 *Globális jelentés*, Globális vállalkozásmegfigyelés.

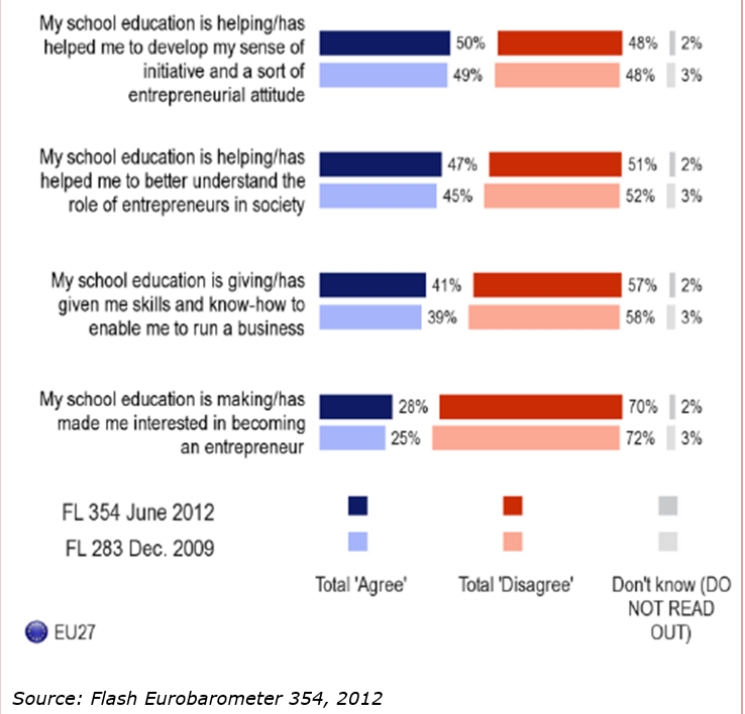
¹⁰ Európai Bizottság, Eurobarométer 354. Gyorsjelentése, Vállalkozás az Unióban és azon kívül, 2012.

3) A munkahelyi készségek közötti eltérés, amely azokra a különbségekre utal, melyek az alkalmazott egyének készségei és a munkavégzésükhöz szükséges készségek között vannak¹¹. A készségek közötti eltérések makrogazdasági mutatói hasznosabbak lehetnek az Európai Szemeszter keretében, mivel megbízhatóbbak, gyakrabban elérhetőek és szorosabb kapcsolatban állnak az olyan fő szakpolitikai kérdésekkel, mint a hosszú távú vagy strukturális munkanélküliség.

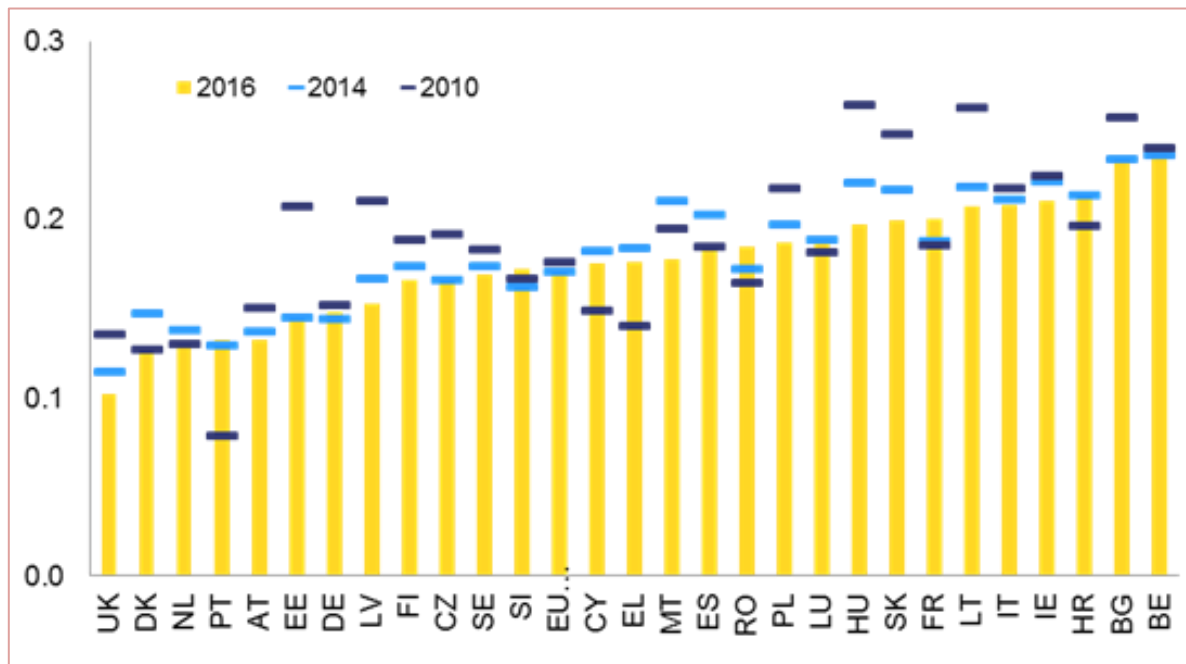
A makrogazdasági készségek közötti eltérés mérésének egyik módja annak vizsgálata, hogy a különböző készségekkel rendelkező csoportok (magasan, közepesen és gyengén képzettek) foglalkoztatottsági aránya hogyan viszonyul a teljes lakosság foglalkoztatottsági arányához egy bizonyos országban adott évben. Minél nagyobb a különbség (relatív diszperzió), annál magasabb a makrogazdasági készségek közötti eltérés. A 6. ábra azt hasonlítja össze, hogy hogyan viszonyulnak az Európai Unió tagállamai egymáshoz e tekintetben. A foglalkoztatottsági arány nagyon magas diszperziót mutat Belgiumban, Bulgáriában, Horvátországban, Írországban és Olaszországban. Legtöbb esetben ennek oka a gyengén képzettek alacsony foglalkoztatottsági aránya (főként a magasan képzettekhez viszonyítva). Bár a mögöttes kiváltó okok megértéséhez mélyebb, országspecifikus elemzés szükséges, a folyamatok hosszabb ideig történő tanulmányozása szintén hasznos.

¹¹ Részletes áttekintésért lásd Kiss, A. és Vandeplas, A. (2015) A készségek közötti eltérés mérése. Analytical Webnote 7/2015, DG EMPL.

Figure 5 – Entrepreneurship and school education - EU27

6. ábra – A foglalkoztatottság arányának relatív diszperziója iskolázottsági szint szerint

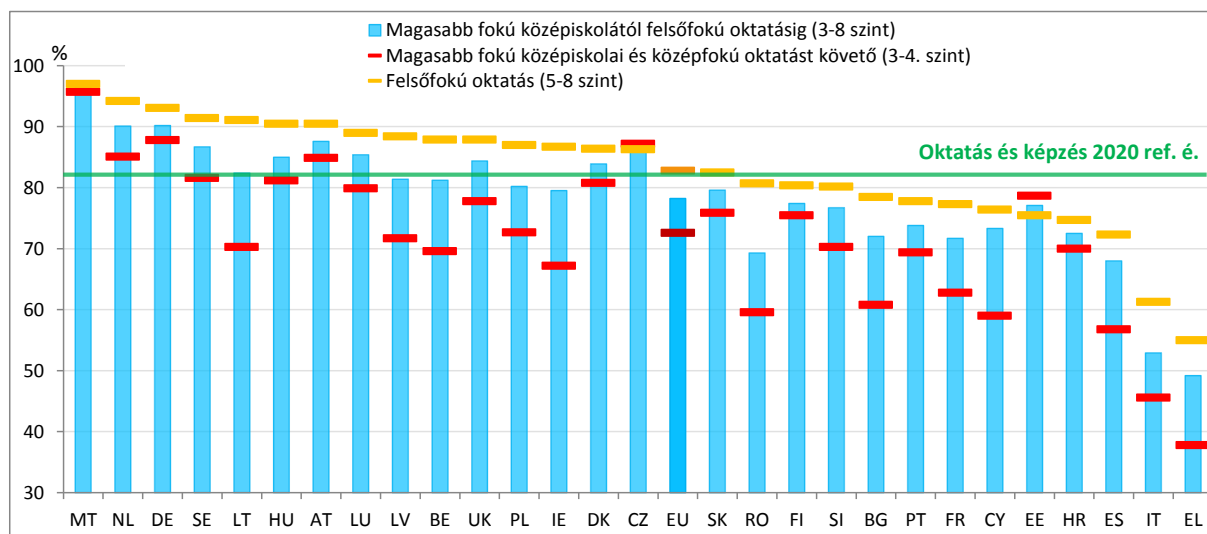

Forrás: Az Eurostat alapján végzett saját számítások Az éves átlagértékek számításának alapja a négy negyedév átlaga.

Bár a válság idején a felsőfokú diplomával rendelkezők körében is romlottak a munkaerőpiaci eredmények, a megfelelő ismeretekkel, készségekkel és hozzáállással rendelkező fiatalok felkészítése továbbra is megkönnyíti az oktatásból a foglalkoztatásba való át-

menetet. A 7. ábra a friss diplomás, foglalkoztatásban álló fiatalok százalékos arányát mutatja a Tanács által 2012-ben meghatározott referenciaértékhez viszonyítva, amely szerint 2020-ra a fiatal, friss diplomások legalább 82%-ának foglalkoztatásban kellene állnia.

7. ábra – Foglalkoztathatóság: 20–34 éves friss diplomások foglalkoztatási aránya, 2016

Forrás: Eurostat, Munkaerő-felmérés

Össességében, a fiatal, friss diplomások foglalkoztatottsági aránya az Unióban 2016-ban tovább emelkedett, 78,2%-ot érve el, megszilárdítva a fokozatos helyreállást a közelmúltban. 2013 óta a felső középfokú végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási aránya 3,2 százalékponttal nőtt, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezőké 2,1 százalékponttal emelkedett. Így a felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok 10 százalékpontnyi foglalkoztathatósági előnnyel rendelkeznek a középfokú végzettségűekhez képest. Ez az előny valamennyi tagállamban jelen van, Észtországot és Csehországot kivéve.

Ami a szakoktatást és szakképzést illeti, a JRC¹² tanulmányának eredményei azt támasztják alá, hogy sok uniós országban azoknak a felső középfokú végzettséggel rendelkezőknek, akik a szakoktatás és szakképzés (a továbbiakban: szakképzés) felé orientálódtak, nagyobb a foglalkoztatottsági arányuk, mint azon társaik, akik nem vettek részt szakképzésben. Az előbbieket körében a munkanélküliség és az inaktivitási arány¹³ is alacsonyabb. Az OECD-elemzés¹⁴ megerősíti, hogy a felső középfokú, és a felső szintű nem felsőfokú oktatási szinten a szakoktatás és szakképzés nagyobb valószínűséggel jelent foglalkoztatottságot (9. ábra), de kissé alacsonyabb órabérekkel.

A különbségek csekélyek, különösen a nemek közötti szempontok alapján. Az ISCED 5. szintjén, az egyetemi végzettségéből adódó jelentős előny látható, főképp a jövedelmet és a foglalkoztatottságot illetően.

¹² JRC CRELL (2015): Oktatás és fiatalok munkaerőpiaci eredményei: A szakoktatás és szakképzés hozzáadott értéke. Technikai összefoglaló; az Eurostat által nyújtott, 2014. harmadik negyedévére vonatkozó, munkaerő-felmérés különleges kivonata alapján.

¹³ A 20-34 éves korosztályban foglalkoztatottak aránya, akiknek a legmagasabb iskolai végzettsége középfokú vagy felső szintű, nem felsőfokú (ISCED 3-4).

¹⁴ OECD (2015): A szakoktatás és -képzés hatása a felnőtt készségekre és a bérekre. Mit tanulhatunk a PIAAC felmérésből?

3. SZAKPOLITIKAI ESZKÖZÖK AZONOSÍTÁSA A KIHÍVÁSOK KEZELÉSÉRE

Az oktatás és a szakképzési rendszerek hatékonyságát és eredményességét célzó, megfelelő mértékű beruházás az oktatásba és a strukturális reformokba fejlesztheti az **alapszintű készségeket**. A fiatalok körében gyengén teljesítők előfordulásának csökkentéséhez célzott integrációs politikai intézkedések szükségesek azért, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkező és a különböző nyelvi háttérű tanulók magasabb eredményeket érjessenek el.

A **szakmai alapképzés** eredményes a foglalkozásspecifikus és transzverzális készségek fejlesztésében, így biztosítva a foglalkoztatottságba való átmenetet, a munkaerő készségeinek megőrzése és frissítése révén. Évente több mint 13 millió tanuló vesz részt szakképzési programokban. Ennek ellenére a munkaerőpiac előrejelzése számos tagállamban¹⁵ prognosztizálja a szakképzésben résztvevők jövőbeni hiányát.

A friss szakképzéssel rendelkező felső középfokú és középiskola utáni, de nem felsőfokú végzettségűek átmenete az oktatásból a munkaerőpiacra általában könnyebbnek mutatkozik. Az ő foglalkoztatottsági arányuk szintén magasabb azokéhoz képest, akik az átlagos oktatási rendszerben érnek el ehhez hasonló végzettségi szintet. Ennek ellenére számos fiatal és szülei számára még mindig nem olyan vonzó a szakoktatás és szakképzés, mint az egyetemi képzési út.

Valóban, továbbra is jelentősen fejleszteni kell a szakképzési programok vonzerejét és munkaerőpiaci relevanciáját. A tagállamokban csak kevés program használja ki teljes mértékben a munkaalapú tanulásban rejlő lehetőségeket. Szintén elégtelen azon lehetőségek száma, amelyek a

¹⁵ Európai Parlament (2015), *Munkaerőhiány az Európai Unióban* (<http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/home.html>).

szakképzés utáni magasabb szintű tanulmányokhoz vezetnek.

Minőség szempontjából minden szakképzésben részt vevő tanulónak fel kell készülnie az egyre globalizálódó társadalomban való életre és munkára, ideértve az idegen nyelvek tanulásának szükségességét is.

Azon uniós tanulóknak, akik felső középszintű, középiskola utáni vagy rövidebb felsőfokú tanulmányokat végeznek, körülbelül 50%-a vesz részt szakképzésben. Ez teszi a szakképzést a készségek és kompetenciák kulcsfontosságú forrásává az Unió gazdasági számára.

Ezért alapvető fontosságú, hogy az alapozó szakképzési rendszerek olyan megfelelő alap, transzverzális és szak-készségeket biztosítsanak, amelyek megfelelnek a munkáltatók igényeinek. Fel kell továbbá készíteniük a tanulókat arra, hogy életük későbbi szakaszában is visszatérjenek a tanuláshoz, és hogy megfelelően kezeljék az oktatásból a foglalkoztatottságba való átlépést, csak úgy, mint az átlépést az egyik állásból a

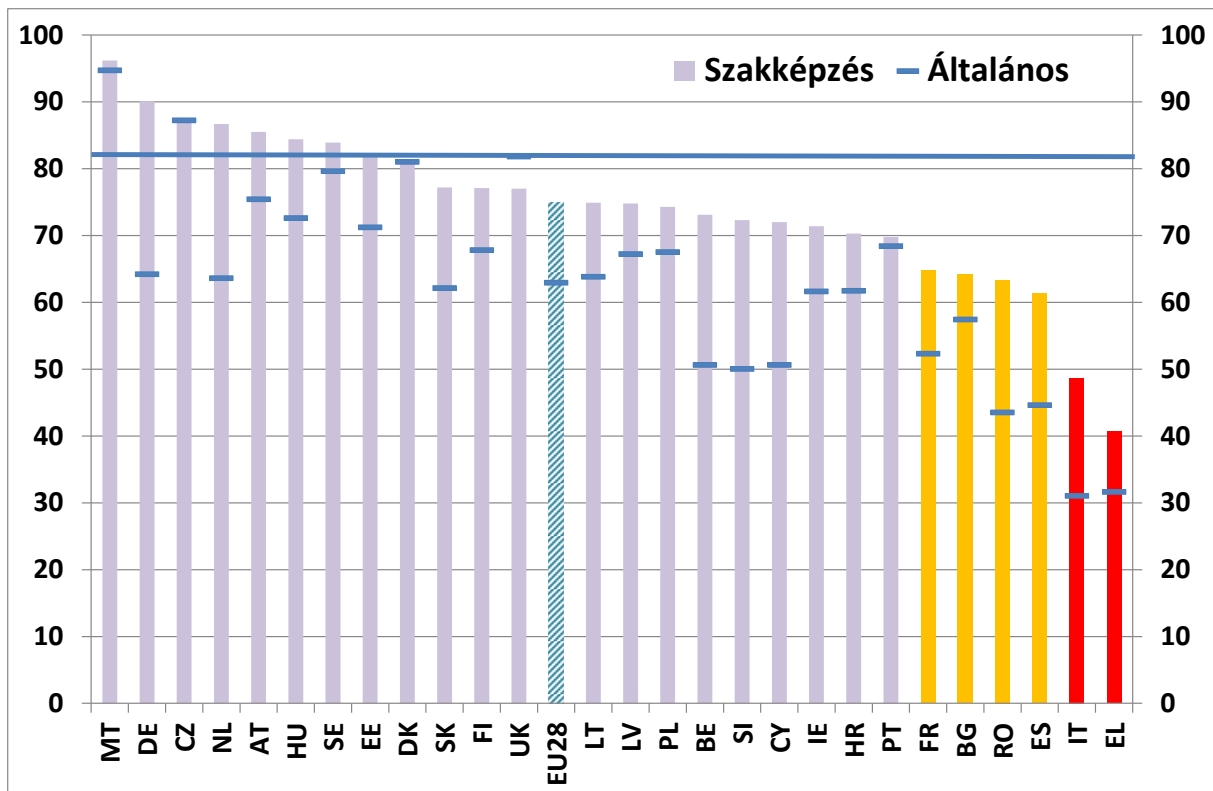
másikba, vagy akár a munkanélküliségből a foglalkoztatásba.

Az oktatás kapcsolódása a munkaerőpiachoz, a fiatalok foglalkoztatási aránya és az oktatásból a munkába való átmenet az elmúlt néhány évben a gazdasági és ágazati politikák középpontjában áll.

Azok esetében, akik befejezték az alapképzést középfokú vagy felső szintű, nem felsőfokú szinten, a szakképzés szisztematikusan jobb áttérést mutat a munkaerőpiacra, mint azon felső középfokú vagy felső szintű nem felsőfokú végzettséggel rendelkezőknél, akik a hagyományos képzési útvonalat választották és nem folytatják tanulmányaikat a felsőoktatásban.

A friss szakképzésben részt vettek átlagos foglalkoztatottsági aránya 75% 2016-ban az Európai Unióban. Tehát esetükben jobbak a foglalkoztatási mutatók, mint a friss felső középfokú végzettséggel rendelkező, általános képzési programokban részt vevőké (62,9%) (8. ábra).

8. ábra – Frissen végzett felső középfokú és felső szintű nem felsőfokú végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási aránya, 2016

Forrás: Eurostat (munkaerő-felmérés, 2016) Online adat kód: edat_lfse_24.

A mutató azon 20-34 évesek foglalkoztatási arányát méri, akik 1-3 éves oktatást befejezték a felmérést megelőzően, és felső középfokú (ISCED 3) vagy felső szintű nem felsőfokú (ISCED 4) végzettséggel rendelkeznek, ugyanazon korcsoportból, amely jelenleg nem vesz részt semmilyen további formális vagy nem formális oktatásban vagy képzésben.

Összességében ez arra utal, hogy általánosságban véve, a szakképzés jó választás azoknak a fiataloknak, akik nem kívánják tovább folytatni tanulmányaikat a felsőoktatásban. Azonban az átlageredmények láthatatlanná tesznek néhány eltérést a különböző országok között azokban az országokban is a szakképzés minőségi javulását mutatva, amelyekben a szakképzési eredmények az uniós átlag alatt maradnak.

Az elmúlt években a szakképzésben részt vevő tanulók abszolút száma és arányuk a felső középfokú oktatásban részt vevő hallgatók között csökken az Európai Unióban.

Az Unióban a szakképzésben részt vevő, felső középfokú végzettségűek száma 2013 óta körülbelül 500 000-rel (4,7%-kal) csökkent, 2015-re elérve a 10 309 154 főt. Ez a csökkenő tendencia nyilvánvaló volt mind a négy olyan országban, ahol a legnagyobb a szakképzésben részt vevő diákpopuláció, akik az Unió szakképzésben részt vevő diákjainak több mint 50%-át képviselik.

Ezért a szakképzésben részt vevő tanulók aránya a 2013-as 48,9%-ról 2015-re 47,3%-ra csökkent.

Az országok között azonban igen nagy a különbség a szakképzési rendszerek abszolút és relatív méretének függvényében. Ezt részben az országokban kínált szakképzési programok sokfélesége vezérli.

Számos uniós tagállamban viszonylag magas azon fiatalok aránya, akik az általános felsőfokú középiskolai utat választják, de nem folytatják tanulmányaikat a felsőoktatásban (9. ábra).

Ezek a fiatalok nagy arányban mondják azt, hogy szükség lenne olyan lehetőségre, melyekkel szakképesítést szerezhetnének akár középfokon, középfok utáni vagy felsőfokú szinten.

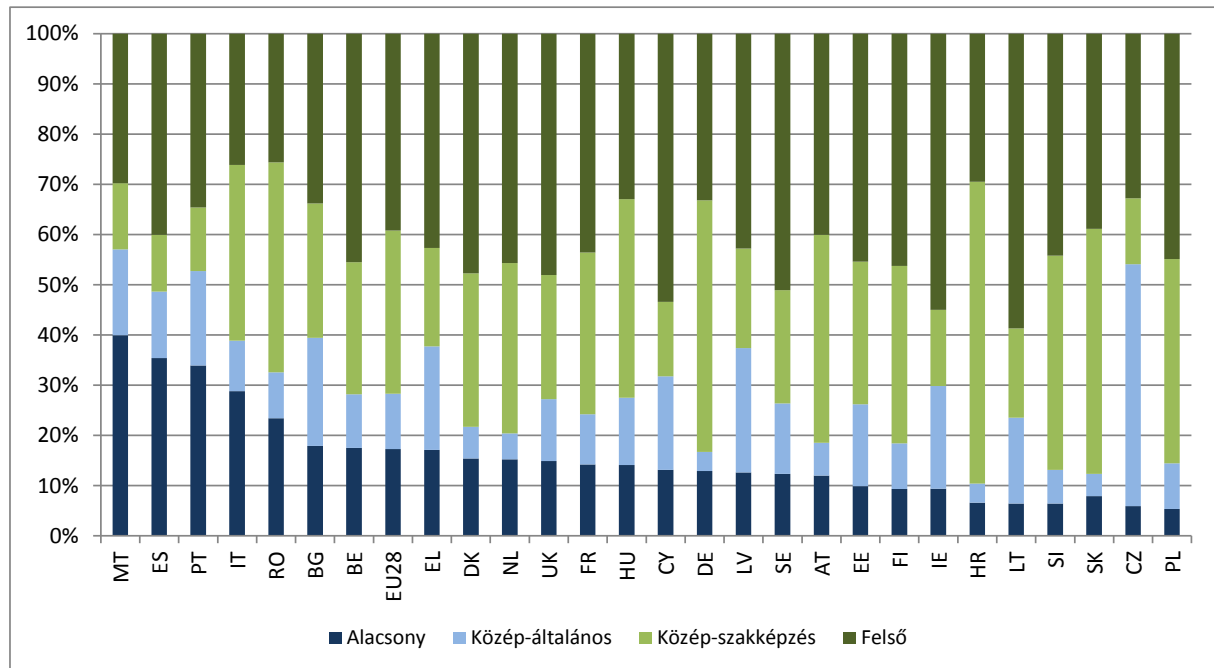
A tagállamok különböző módokon közelíthetik meg a kezdő szakképzés kiterjesztését, figyelembe véve a különböző képesítésekre vonatkozó munkaerőpiaci keresletet. A felső középszintű szakképzés vonzerejének és elérhetőségének növelése különösen azokban az országokban hasznos, ahol nagy a korai iskolaelhagyók aránya. Ezekben az országokban a szakképzés jelentősen járulhatna hozzá az iskolai végzettségi szint növeléséhez.

Azokban az országokban, ahol nagy azoknak a felső-középszintű végzettségűek aránya, akik nem folytatják felsőfokú tanulmányaikat, a középfok utáni, a nem felsőfokú vagy a rövid időtartamú felsőfokú szakképzés biztosításának kiterjesztése lehet hasznos opció.

Annak érdekében, hogy a fiatalok tartósan fennálló munkanélküliségét csökkentsék, a tagállamoknak olyan tanulási lehetőségeket kell biztosítaniuk, amelyek lehetővé teszik a szakképzést azon fiatalok számára, akik már abbahagyták tanulmányaikat.

Például az Európai Szociális Alap (ESZA) célzottabb felhasználásával kezelhető lenne ez a kihívás főként azért, mert a munkanélküliek szakképzése bizonyult az ESZA egyik leghatékonyabb beavatkozási területének a 2007-2013 közötti időszakban (3.5 rész).

9. ábra – A 30–34 év közötti fiatal felnőttek iskolai végzettségi szintje, 2016

Forrás: Eurostat, munkaerő-felmérés, 2016 [adat_lfs_9914]

Megjegyzés: a mutató a 30-34 év közöttiek által elért legmagasabb iskolai végzettség szintjét jelzi.

A szakképzés előnye, hogy ebben a rendszerben az emberek olyan készségekre és kompetenciákra tehetnek szert, amelyek közvetlenül relevánsak a munkaerőpiacon. Azt, hogy a szakképzési iskolák és képzési központok releváns és aktuális képzést nyújtsanak adott szakmákhoz, különböző eszközökkel biztosítják. Ezen eszközök között szerepel a magánszektor bevonása az oktatási tanterv megtervezésébe és értékelésébe, szakmai szabványok és a tanulók felmérése. Továbbá, az egyik legnyilvánvalóbb módja a megszerzett készségek munkaerőpiaci relevanciája biztosításának abban áll, hogy a szakképzés egy része az iskolai környezetet kívül, például szakmai gyakorlaton történik.

A gyakornoki képzések a legjobb ismert példái a szakképzés ilyen irányú alkalmazásának. Ezeket olyan formális szakképzési programként határozzák meg, amelyekben a szakmai tapasztalat (gyakorlati szakmai tapasztalat munkahelyen) váltakozik az iskolai oktatással (elméleti/gyakorlati oktatás iskolában vagy szakképzési központban)¹⁶. A szak-

képzés sikeres teljesítése országosan elismert képesítést kell eredményezzen.

A munkáltató és a gyakornok között gyakran szerződéses jogviszony áll fenn, amelynek megfelelően a gyakornok fizetést kap az elvégzett munkájáért cserébe.

A gyakornoki képzések nem az egyetlen formái a munka alapú tanulásnak. Léteznek más, kevésbé intenzív megközelítései a munka alapú tanulásnak. Ezek egyike például az iskolai oktatás alapú szakképzés, amelyet munkahelyi képzési elemekkel kombinálnak, és ezek az elemek tipikusan kevesebb, mint 50%-át képviselik a program időtartamának.

A munka alapú tanulás biztosításának az iskolai oktatási programokon belül is vannak módjai: helyi laboratóriumok, műhelyek, konyhák, éttermek, gyakorló vállalatok vagy igazi üzleti projekt-feladatok¹⁷.

képzések – a munka alapú tanulás egy formája.

¹⁷ Európai Bizottság (2013), Munka alapú tanulás Európában: Gyakorlatok és politikai

¹⁶ Európai Bizottság (2015) Gyakornoki

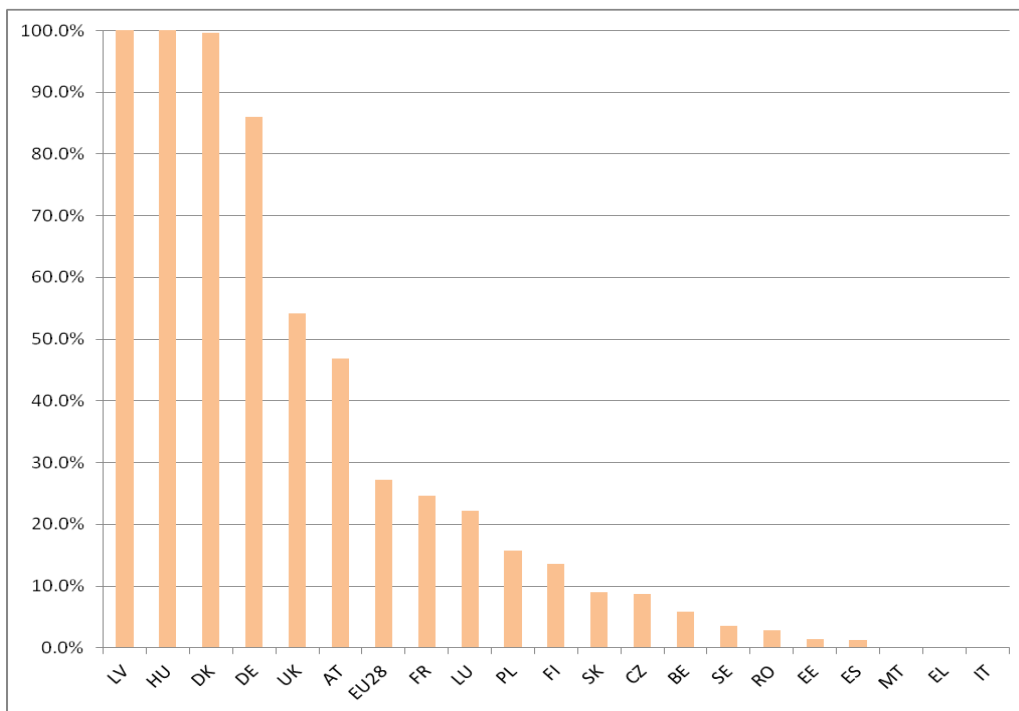
A tagállamokban korlátozottan állnak rendelkezésre összehasonlítható adatok az alapoktatásra és szakképzésre vonatkozó munka alapú tanulási programok aktuális helyzetéről.

Ennek ellenére a rendelkezésre álló adatok alapján (10. ábra) tisztán látható, hogy a munka alapú és iskolai oktatást ötvöző programok Lettorszáiban, Dániában, Magyarországon és Németországban a legelterjedtebbek.

mutatók

http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/work-based-learning-in-europe_en.pdf.

10. ábra – Kezdő szakképzést végző tanulók munka alapú és iskolai oktatást ötvöző programokban, 2015

Forrás: Eurostat (UOE, 2015 [educ_uoe_enrs04]). MT, EL és IT adatai hiányoznak.

Tekintettel arra a széles körű egyetértésre, hogy a magas színvonalú szakmai gyakorlatok szélesebb körű hozzáférhetősége sok tagállamban hatékony eszköznek bizonyulhat az iskolából a munkahelyre való fenn tartható átmenet javításaért, meg kell győzni a vállalatokat, főként a kkv-kat afelől, hogy több időt és pénzt fektessenek be a fiatal tanulóba. További, megoldásra váró kihívások:

- megfelelő számú képzett oktató biztosítása;
- megfelelő minőségbiztosítási rendszerek létrehozása és alkalmazása; továbbá
- a szakképzést biztosító intézmények és vállalatok közötti együttműködési megegyezések ösztönzése/ megszervezése a finanszírozás és más típusú támogatásokra vonatkozóan.

Felnőttképzés és a szakképzés folytatása: A gyorsan változó munkahelyi környezetben, a felnőtteknek folyamatosan aktualizálni és fejleszteni kell készségeiket annak érdekében, hogy versenyképesek és produktívak

maradhassanak. A felnőttképzési rendszereknek széles körű tanulóit, vállalati és társadalmi igényeknek kell megfelelniük. Biztosítaniuk kell azt, hogy az egyének könnyen és igazságos módon férjenek hozzá a tanulási lehetőségekhez. Főként azok számára kell lehetőséget adni hogy későbbi életük során megszerezzék a készségeket, akik az alapoktatást vagy -képzést, a modern gazdasági és szociális környezetben szükséges minimális készségszint nélkül hagyták el. A felnőttek tovább- és átképzés révén biztosíthatják készségeik relevanciáját és naprakészségét; nem csak munkahelyi környezetükben, hanem a társadalomban való aktív részvételhez is.

Számos uniós tagállamban azok a felnőttek, akik magas szintű készségekkel rendelkeznek, általában könnyebben hozzáférnek az oktatási lehetőségekhez is annak érdekében, hogy folyamatosan fejleszthessék és megújíthassák készségeiket. Ezzel szemben azok, akiknek készségei korlátozottak és emiatt számukra a legszükségesebb az oktatáshoz és képzéshez való hozzáférés, többnyire a legnagyobb akadályokkal szembesülnek

a tanuláshoz való hozzáférés tekintetében. Ebből kifolyólag az alacsony szintű alapkészségekkel és iskolázottsági szinttel rendelkező felnőttek támogatása egységesen szerepel a tagállamok politikai napi-rendjében, gyakran az oktatási és képzési politika részeként.

Európában az országok széles körű oktatási és képzési programokat finanszíroznak vagy társfinanszíroznak. Csak néhány esetben társulnak ezekhez a programokhoz olyan készségismerési rendszerek, amelyeknek része az előzetes készségértékelés, az útmutatási segítség és a széles körű kampány. A legtöbb esetben még mindig túl kevés felnőttnek van lehetősége hozzáférni a magas színvonalú és releváns képzési programokhoz azért, hogy készségeiket fejlesszék és megújítsák.

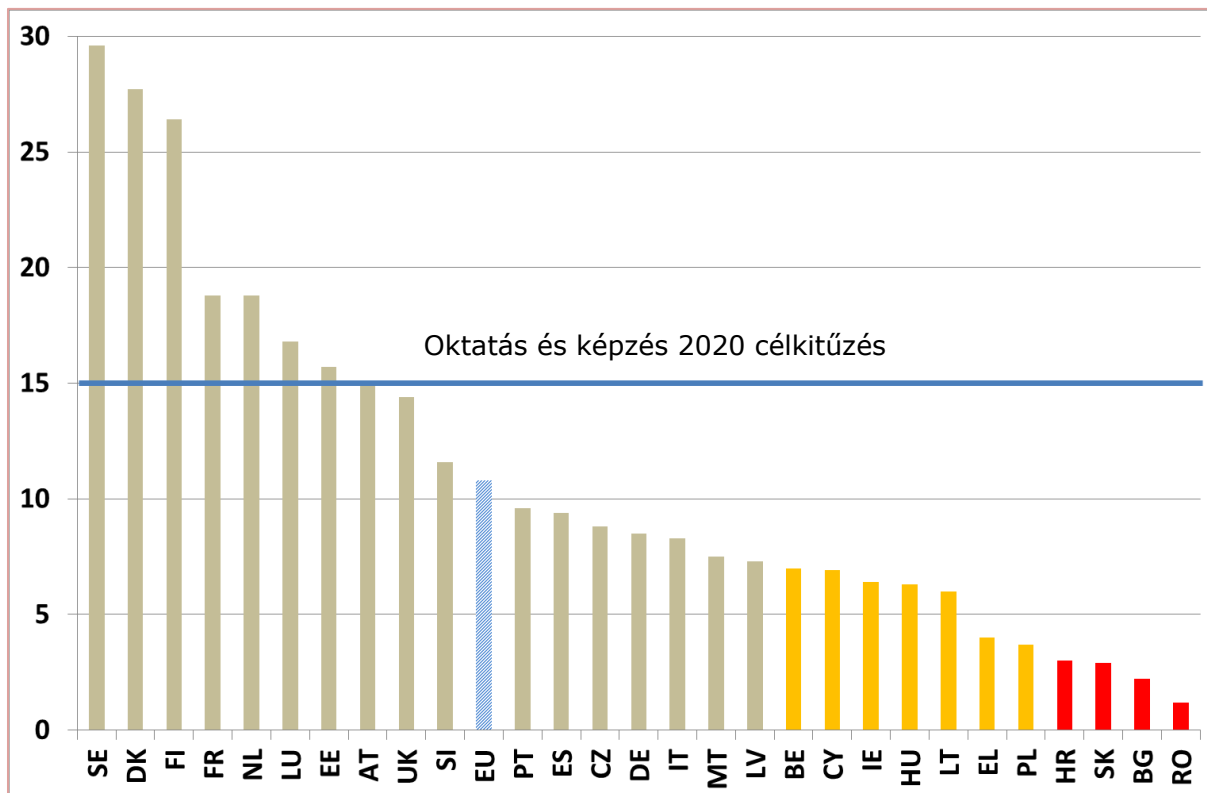
2016-ban a készségfejlesztési csomag részeként az Európai Bizottság javaslatot tett a **készségarancia** létrehozására, így segítve a készséghiányosságok, az egyenlőtlenségek és az egyre magasabb készség szintet követelő munkaerőpiaci igények kiküszöbölését. A készség-

garancia által a tagállamok biztosíthatnák azt, hogy az alacsony készség szinttel rendelkező felnőttek számára továbbképzési irányokat kínálnak, és ez magába foglalja a lehetőséget arra, hogy:

- a) készségeiket értékeljék és beazonosítsák a hiányosságokat;
- b) személyre szabott oktatási / képzési csomagokat kapjanak; továbbá
- c) elismerjék készségeiket.

Az oktatás és képzés nyílt koordinációs módszer (Oktatás és képzés 2020) keretében a tagállamok megegyeztek egy 2020-ra teljesítendő célban, amely kimondja, hogy a felnőtt (25-64 év közötti) lakosság legalább 15%-ának kell oktatásban részt vennie. Ennek ellenére a 2016-os átlagteljesítmény csak 10,8% volt. Sajnos a részvétel azok körében bizonyul alacsonyabbnak, akik a munkanélküliségi időszak megtapasztalása után térnek vissza a munkaerőpiacra, akik idősebbek vagy akiknek foglalkozása fél- vagy alacsony képzettségi szintet igényel – ők azok, akiknek leginkább lenne szüksége arra, hogy készségeiket korszerűsítsék és fejlesszék.

11. ábra – Élethosszig tartó tanulásban való részvétel (25-64 év közötti lakosság, %, 2016)

Forrás: Eurostat, Munkaerő-felmérés

Az Unión belüli **képesítések teljes átláthatósága és összehasonlíthatósága** segíteni fogja a tagállamokat abban, hogy megbízzanak egymás képzéseinek minőségében és megkönnyítsék a tanulók és dolgozók mobilitását. E célból a tagállamok hozzáigazítják képzési szintjeiket az Európai Képzési Keretrendszer (EQF) nyolc szintjéhez, és az újonnan kiállított tanúsítványokon/diplomákon feltüntetik az EQF szintet és a nemzeti képzési keretrendszernek megfelelő szintet.

A **formális oktatási és képzési rendszeren kívül eső készség-szerzést** gyakran nem dokumentálják vagy ismerik el hivatalosan. A tagállamok megállapodtak abban, hogy nemzeti megállapodásokat hoznak létre azért, hogy 2018-ra érvényesíthetők

legyenek a nem formális és az informális tanulás eredményei¹⁸. A megegyezés elsősorban arra vonatkozik, hogy minden munkanélküli számára készség-ellenőrzést biztosítanak, ideális esetben 6 hónapon belül a szükségesség megállapítása után. A készségellenőrzés segít az egyén tudásának, készségeinek és kompetenciáinak értékelésében azért, hogy előkészítsék a nem formális vagy informális tanulási eredmények elismerését és/vagy megtervezzék a szakmai irányváltást vagy képzési projektet. Így ez kiemelkedően jelentős azok számára, akik alacsonyabb képzettségi szinttel rendelkeznek, akik munkanélküliek vagy akiknél fennáll a munkanélküliség veszélye, a migránsok, a fiatalok és azok számára, akik karrier-váltás előtt állnak. A legjobbnak vélt lehetőségek arra, hogy a formális

¹⁸ Összhangban a nem formális és az informális tanulás eredményeinek érvényesítéséről szóló tanácsi ajánlással (HL 2012. C 398., 1. o.).

oktatáson kívül szerzett készségeket elismertessék, elérhetőek és képesítésekhez vagy részképesítésekhez vezetnek.

Jól megalapozott **készségkínálat-irányítási rendszerek** segíthetnek a jövőbeli munkaerő készségeinek és kompetenciáinak felépítésében és optimalizálásában. A hatékony rendszerek alapja a gondos készségszerzés, amely szilárd készségértékelési mechanizmusok, előrelátás és előrejelzés révén jön létre. Ez az információ hozzájárul az oktatási és képzési politika, valamint a pályaorientációs tanácsadási szolgálatok számára nyújtott iránymutatáshoz.

A Bizottság lépéseket tett a digitális készségek által támasztott kihívások ügyében is az Unióban, a digitális munkahelyek kezdeményezéséről¹⁹ szóló nagy koalíció révén és kidolgozta a közös **európai digitális kompetencia keretrendszert** (EDCF), amely meghatározza a napjainkban minden polgár számára elengedhetetlen digitális kompetenciákat. A tagállamok az európai digitális kompetencia keretrendszert és a hozzá kapcsolódó értékelési eszközt használják a tantervek, a tanulási eredmények vagy a tanárképzés kidolgozásához.

Hasonló munkát végeztek arra vonatkozóan, hogy kifejlesszék a **vállalkozói szellem európai referenciakeretét** (EntreComp), amely alapul szolgálhat a tantervfejlesztésben és az olyan oktatási feladatokban, melyek a vállalkozói szellemet kompetenciaként fogják föl.

A Bizottság szintén támogatja az európai ágazati szakképzettség-fejlesztési szövetség létrehozását, ágazati készségstratégiák kialakítása, bizonyos ágazatok készségigényeinek előrejelzése, és szakoktatási és szakképzési rendszerek ezen igényekhez történő alkalmazkodásának érdekében. Az ágazati szakképzettség-fejlesztési szövetség célja, hogy segítse a stratégiai

ágazatokban az új készségek biztosítását, melyek szükségesek ahhoz, hogy Európa célkitűzései megvalósuljanak a növekedés és munkahelyek, a versenyképesség, az energia és az éghajlatváltozás terén. Például a megújuló energia és zöld technológiákról szóló szövetség a készséghiányokat és készségeltéréseket célozza meg, annak érdekében, hogy biztosítsa Európa globális vezető szerepét a megújuló energia tekintetében és megalapozza a modern alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságot, melynek központjában a szén-dioxidtól mentesített ágazat szerepel.

4. A SZAKPOLITIKAI HELYZET ÁTTEKINTÉSE

Készségformálás: A korai iskola- és képzéselhagyás ellen irányuló politika [lásd a korai iskolaelhagyókról szóló külön tájékoztatót] szintén támogatja a minden fiatal számára célként kitűzött minimális iskolázottsági szintet, mely előfeltétele a további készségépítésnek magasabb oktatási szinten vagy a munkaerőpiacon.

A tagállamok eredményeket értek el az alapkészségek megszerzése terén:

- Bulgária javította a hátrányos helyzetű háttérrel rendelkező tanulók hozzáférését a minőségi oktatáshoz;
- Portugáliában a helyi közigazgatás és az oktatási klaszterek együttműködnek az iskolai sikerre vonatkozó nemzeti terv megvalósítása érdekében;
- Írország speciális célokat tűzött ki az írás-olvasási-és számolási készségekre vonatkozóan a hátrányos helyzetű iskolákban, és viszonylag nagyratörő, 2025-re megvalósítandó nemzeti célokat az alacsonyan és a magasán teljesítők számára;
- Csehország az általános- és középiskolákat (valamint az iskola előtti nevelést) a szociálisan kirekesztett területeken integrációs tervek bevezetésével és alkalmazásával támogatja; továbbá
- Románia egy ESZA-projektet indított azért, hogy jól képzett tanárokat

¹⁹ Lásd a *Digitális készségek és munkahelyek* tájékoztatót.

vonzzon a hátrányos helyzetű iskolákba, és az alsóbb szintű középiskolákban új kompetenciaalapú tantervet vezetett be.

Szakmai alapképzés: A szakképzést a közelmúltban sikeresen befejezők esetében jobbak a foglalkoztatási mutatók, mint azon tanulók esetében, akik nemrég felső középfokú végzettséget szereztek valamilyen általános képzési programban. Az átlageredmények azonban láthatatlanná tesznek néhány eltérést a különböző országok között, azokban az országokban is a szakképzés minőségi javulását mutatva, amelyekben a szakképzési eredmények az uniós átlag alatt maradnak (Belgium, Görögország, Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Lettország, Románia). Számos uniós tagállamban (Csehország, Görögország, Spanyolország, Málta és Portugália) szintén viszonylag magas azoknak az aránya, akiknek nincsen felső középfokú végzettségük, vagy az általános felső középfokú oktatási utat választják, de nem szereznek felsőfokú képesítést.

Felnőttek részvétele a tanulásban és felnőttek készségei: a felnőttek részvételi aránya hét országban van az Oktatás és képzés 2020-as referenciaérték (15%) fölött: Dániában, Észtországban, Franciaországban, Luxemburgban, Hollandiában, Finnországban és Svédországban. A legalacsonyabb részvétel Bulgáriában, Magyarországon, Romániában és Szlovákiában figyelhető meg.

Átláthatóság és a készségek, képesítések elismerése: a mai napig huszonnégy tagállam alkalmazta nemzeti képesítési keretrendszerében az európai képesítési keretrendszert (EQF), és tizenhat tagállam elkezdte bevezetni vagy meghatározta a bevezetés dátumát arra, hogy a nemzeti tanúsítványaikon és diplomáikon feltüntessék az EQF-szinteket.

A nem formális és az informális tanulás eredményeinek érvényesítése: A tagállamok készülnek arra, hogy nemzeti szabályozásokat

vezessenek be a formális oktatási és képzési rendszeren kívül szerzett készségek elismerése érdekében. Az eredmények vegyesek, és még sok a tennivaló a 2018-as határidő előtt. Például a nem formális és az informális tanulás érvényesítésére vonatkozó 2014. évi európai adattár szerint 15 tagállamban (Bulgária, Cseh Köztársaság, Dánia, Németország, Írország, Görögország, Spanyolország, Ciprus, Litvánia, Málta, Ausztria, Portugália, Románia, Szlovákia és az Egyesült Királyság) nem áll rendelkezésre készségellenőrzési rendszer, ami a nemzeti elismerési rendszer egyik eleme.

A készségkínálat irányítása: kulcsfontosságú a munkaerőpiaci igények rendszeres figyelemmel követése, valamint egy olyan rendszer, amely nyomon követi a hiányzó és a többletfoglalkozásokat és alapköve a munkaerőpiaci információs rendszernek. Ennek ellenére a legtöbb tagállam jelenleg nem rendelkezik megfelelő nyomonkövetési mechanizmusokkal. Csupán a tagállamok harmada követi nyomon a munkaerőkereslet alakulását, és további egyharmad rendelkezik részadatokkal²⁰ erre vonatkozóan.

Digitális készségek: A digitális menetrend eredménytáblája az európai digitális gazdaság fejlődését méri a digitális gazdaság és társadalom fejlettségi mutatója (DESI) által, amely egy összetett, az európai digitális teljesítményt és az uniós tagállamok digitális versenyképességének²¹ változását mérő, releváns mutatókat összefoglaló index. A digitális készségek fejlődését az emberi tőke dimenzión keresztül követi az index. Az alapkészségek és használatuk terén Dánia, Luxemburg, Hollandia, Finnország, Svédország és az Egyesült Királyság éri el a legjobb eredményt. A haladó készségek és fejlődés tekintetében Írország, Ausztria, Finnország, Svédország és az Egyesült

²⁰ Minőségi adatok; melyek alapja az Európai Bizottság következő munkája: Az európai munkaerőpiac hiányszakmáinak feltérképezése és elemzése, 2014.

²¹ <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-scoreboard>.

Királyság eredményei a legjobbak.
Bulgária, Görögország és Románia rendszeresen alulmarad mindkét aldimenzió rangsorában.

Dátum: 2017. 09. 29.